

Toegankelijkheid wordt de norm en ontoegankelijkheid de uitzondering

Oswin van Dijk

PvdA Aa en Hunze - Juni 2019

Rikus Bartol

Willeke Hoiting

Inleiding

Toegankelijkheid is een belangrijk thema. Ook in de gemeente Aa en Hunze is hier volop aandacht voor. Doordat de Nederlandse staat het VN-verdrag handicap heeft geratificeerd is de gemeente verplicht zich te houden aan dit verdrag, inclusief alle onderliggende doelen.

Het VN-verdrag handicap trad op 14 juli 2016 in Nederland in werking. Doel van dit verdrag is het bevorderen, beschermen en waarborgen van de mensenrechten van mensen met een beperking. Centrale begrippen in het verdrag zijn inclusie, persoonlijke autonomie en volledige participatie. In het verdrag is aangegeven wat de overheid moet doen om ervoor te zorgen dat de positie van mensen met een beperking verbetert.

Het VN-verdrag handicap versterkt de positie van mensen met een beperking. Het bepaalt onder andere dat zij recht hebben om zelfstandig te wonen, naar school te gaan, het openbaar vervoer te gebruiken of aan het werk te zijn. Net als ieder ander. De overheid (gemeente, provincie en rijk) moet zorgen dat dit wordt gerealiseerd.

Ook staat in het verdrag dat mensen met een beperking zelfstandig besluiten moeten kunnen nemen. En dat zij ondersteund moeten worden als zij daartoe niet in staat zijn.

Straten, parken, gebouwen zijn pas echt openbaar als iedereen er gebruik van kan maken. Er kan worden gedacht aan bijvoorbeeld mensen in een rolstoel, mensen die slecht ter been zijn of sneller moe zijn dan anderen, mensen met kinderwagens, rollators, koffers of boodschappenwagentjes. Maar het gaat ook over specifieke aanpassingen voor mensen met een visuele beperking (problemen met zien) zoals gidslijnen en rateltickers. Mensen, die slechthorend zijn, hebben baat bij een ringleiding in openbare ruimten zoals vergaderzalen en theaters. Voor mensen met een grotere omvang is het prettig als er grotere zitplaatsen zijn. Toegankelijkheid voor iedereen wordt ook wel integrale toegankelijkheid genoemd. Dat wil zeggen dat er geen speciale voorzieningen voor mensen met een beperking zijn, maar dat de gewone gebruiksruimtes voldoende bruikbaar voor iedereen zijn.

Maar ook toegankelijke informatie, die leesbaar en begrijpelijk is voor iedereen, vormt een onderdeel van toegankelijkheid, evenals toegankelijke producten en diensten.

Toegankelijkheid is de mogelijkheid om zelfstandig en op een gelijkwaardige manier, gebruik te kunnen maken van openbare ruimten, gebouwen, producten, diensten en informatie.

De gemeente Aa en Hunze heeft een werkgroep ingesteld: “Onbeperkt meedoen – toegankelijkheid”. Deze werkgroep bestaat o.a. uit ervaringsdeskundigen en vertegenwoordigers uit het veld. Deze werkgroep doet onderzoek naar de toegankelijkheid van de gemeente op vele terreinen.

In de provincie Drenthe heeft de PvdA in 2015 de [Werkgroep Toegankelijkheid Drenthe](https://onbeperktmeedoen.pvda.nl/)¹ opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van alle PvdA-fracties in de 12 Drentse gemeenten en van de PvdA-fractie van Provinciale Staten. Aan de werkgroep zijn deskundige adviseurs verbonden, waaronder enkele ervaringsdeskundigen.” Doel van de werkgroep toegankelijkheid is dat de samenleving zó wordt ingericht, dat mensen met een beperking zo volwaardig mogelijk mee kunnen doen in en aan de samenleving. De werkgroep richt zich dus niet op de (verbetering

¹ <https://onbeperktmeedoen.pvda.nl/>

van de) beperking van de persoon, maar op de (verlichting van de) beperking die de samenleving veroorzaakt. Een voorbeeld: de werkgroep richt zich niet op de verbetering van rolstoelen, maar wel op de verbetering van de gebouwen en toegangswegen. De werkgroep heeft ook een mijlpaal: Drenthe zou in 2020 de meest toegankelijke provincie moeten zijn!

Namens de gemeenteraadsfractie van de PvdA hebben de onderzoekers, met ondersteuning van deze werkgroep, tijdens de Europese verkiezingen van donderdag 23 mei 2019 alle 22 stemlokalen van de gemeente bezocht. Daarbij is gekeken naar de toegankelijkheid. In dit rapport worden de bevindingen weergegeven.

Ook heeft de raadsfractie van de PvdA voorafgaand aan de verkiezingen een [meldformulier](#)² ingesteld waar inwoners aan konden geven of er beperkingen waren met betrekking tot de toegankelijkheid van de stembureaus. Van dit formulier is geen gebruik gemaakt. Mogelijk veroorzaakt door onbekendheid van de mogelijkheid.

In het algemeen kan worden gesteld dat de stemlokalen redelijk tot goed toegankelijk zijn. Uiteraard is er altijd ruimte voor verbetering. Ontoegankelijke stemlocaties zijn wij niet tegen gekomen.

Het is wel cruciaal om het bewustzijn in de samenleving te blijven vergroten ten aanzien van de drempels waar mensen met een beperking in de praktijk tegen aanlopen.

² <https://aaenhunze.pvda.nl/onderzoek-toegankelijkheid-stembureaus/>

Hoe toegankelijk zijn de stembureaus voor de Europese Verkiezingen in de Gemeente Aa en Hunze?

Een fractieondersteuner van de PvdA gemeente fractie, tevens lid van de werkgroep toegankelijkheid van de PvdA Drenthe en een ondersteunend lid van de afdeling Aa en Hunze hebben op donderdag 23 mei 2019 de proef op de som genomen in de gemeente Aa en Hunze.

De onderzoekers hebben samen met de werkgroep toegankelijkheid in de voorbereiding gekeken naar de verschillende mogelijkheden en besloten om alle 22 locaties (zie Bijlage: 1) te gaan bezoeken en te beoordelen aan de hand van de globale checklist: “Toegankelijkheid Stemlocaties” (Bijlage: 2). Op basis van de geografische ligging is een route gemaakt, zodat de onderzoekers op een efficiënte wijze door de gemeente konden gaan.

Aspecten van toegankelijkheid

Alvorens in te gaan op de uitkomst van onze beoordeling zetten we op een rij aan welke aspecten van toegankelijkheid we specifiek aandacht hebben besteed. Deze aspecten vormen ook de basis van de checklist toegankelijkheid die is gebruikt.

Fysieke toegankelijkheid - de eigenschap van buitenruimten en gebouwen, die maken dat mensen - divers als ze zijn - er kunnen doen wat ze er volgens de bestemming moeten kunnen doen.

Voorbeeld: Een goed toegankelijk gebouw heeft een gelijkvloerse ingang zonder niveauverschil of met een hellend vlak. Buiten zijn er parkeerplaatsen dicht bij de ingang voorbehouden voor rolstoelgebruikers.

Toegankelijkheid van informatie - informatie wordt op een overzichtelijke, eenvoudige en begrijpelijke manier aangeboden (bv. door het vermijden van jargon, onduidelijk en vaag taalgebruik, ingewikkelde grammatica ...).

Voorbeeld: De stemlijsten hangen op een hoogte waardoor ook mensen in een rolstoel de informatie kunnen lezen.

Toegankelijkheid van dienstverlening - de vaardigheid waarmee de burger als het ware wegwijs wordt gemaakt op i.d.g. het stembureau.

Voorbeeld: de wijze waarop “de stemgerechtigde” wordt ontvangen door de medewerkers van het stembureau, of wordt bijgestaan bij het invullen van het stembiljet overeenkomstig de regels die volgens de kieswet gelden voor de ondersteuning bij het stemmen door leden van het stembureau. Kiezers met een verstandelijke beperking krijgen volgens de huidige kieswet geen hulp in het stemhokje. Buiten het stemhokje kan wel hulp en uitleg worden verschaft aan mensen met een (licht) verstandelijke beperking.

Aankondiging onderzoek

De fractievoorzitter van de PvdA in de gemeente Aa en Hunze heeft vooraf het onderzoek aangekondigd bij de burgemeester met het verzoek om de voorzitters van de stembureaus te informeren over dit onderzoek. Bij alle stembureaus was men op de hoogte van onze komst.

Ondersteuning (leden) stembureaus

Aan onze onderzoekers werd op alle stembureaus door de leden van het stembureau in het bijzonder de voorzitters van de bureaus alle medewerking verleend aan de beoordeling van de toegankelijkheid waaronder het desgevraagd verstrekken van nadere informatie over de voorzieningen.

Toegankelijkheid van de stemlocaties

Aan de hand van 3 hoofdbegrippen waren de vragen van de checklijst onderverdeeld. Deze 3 begrippen zijn:

1. Bereikbaar: (hoe) kan ik er komen? Een gebouw is goed bereikbaar, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van een hellingbaan, geleidelijnen en invalidenparkeerplaatsen dicht bij de deur.
2. Betreedbaarheid (hoe) kan ik er in? Dit betekent dat iedereen een gebouw in kan komen: de deur is gemakkelijk te openen, de bel zit op bereikbare hoogte, de deuropening is breed genoeg, de drempel is maximaal twee centimeter hoog.
3. Bruikbaar: kan ik datgene wat aangeboden wordt ook gebruiken? Dat wil zeggen dat alle ruimtes en alles wat daarbinnen te beleven valt voor iedereen te gebruiken is.

1. Bereikbaarheid

Uiteraard is het belangrijk dat de stemlokalen bereikbaar zijn. In de Schakel waren alle stembureaus van te voren vermeld. Op de stempassen staat het stembureau in de buurt aangegeven. De kiezer kan dus van te voren nagaan in hoeverre het stembureau bereikbaar is.

1.1 Aanduiding op openbare weg

De route vanaf de straat waar het stemlokaal zich bevindt was steeds goed aangegeven middels één standaard bord “stemlokaal.” Wanneer men niet of minder bekend is in de gemeente, bijvoorbeeld toeristen, is de weg naar het stembureau daardoor wel wat lastiger te vinden. In een paar gevallen was de verwijzing naar de parkeerplaatsen wat onduidelijk. Dan was het even zoeken waar de ingang was van het gebouw.

1.2 Parkeer gelegenheid

Bij alle stembureaus waren er in meer of in mindere mate parkeerplaatsen aanwezig. Bij 10 van de 22 stembureaus waren er geen gehandicapten parkeerplaatsen (GPA's) aanwezig. Dit werd in de meeste gevallen opgelost door voldoende openbare parkeerplekken.

Wanneer een stemlokaal gevestigd is in een school, is de bereikbaarheid van de locatie moeilijker bij aanvang van de lessen tijdens de middagpauze en het einde van de schooltijd. Dit wordt veroorzaakt door de grote hoeveelheid auto's waarmee kinderen gebracht en gehaald worden. Deze locaties zijn buiten de genoemde momenten wel goed toegankelijk.

1.3 Route tussen openbare weg en entree gebouw stembureau

De routes naar het stembureau waren in bijna alle gevallen goed aangegeven. Daar waar er meer dan 1 ingang was, ontbrak er een bord (zie afbeelding). In dat specifieke geval werd er alleen naar 1 van de 2 ingangen verwezen. Dit is uiteraard makkelijk op te lossen door een 2^e bord te plaatsten.

1.4 Route tussen entree gebouw stembureau en stemruimte

De routes naar de stemruimte waren in sommige gevallen bijzonder goed aangegeven en voorzien van goed zichtbare pijlen. In andere gevallen was het zoeken welke (tussen) deur je moest hebben voor een verdere toegang om bij de stemruimte te komen. Bijzonder hierbij op te merken, de routes worden door de gemeente aangebracht bij alle stembureaus.

2. Betreedbaarheid

In het algemeen kan worden opgemerkt dat de weersgesteldheid van grote invloed is op de betreedbaarheid van de stemlocaties. Waren met name in de ochtend alle onderstaande opmerkingen van toepassing, in de loop van de dag waren de toegangsdeuren geen obstakel meer, omdat nagenoeg alle niet mechanische deuren waren opengezet tot aan het stemlokaal, omdat de buitentemperatuur zo aangenaam was, dat in deze ruimtes de buitentemperaturen ook binnen werd gewaardeerd. Kortom, de buitendeuren waren opengezet vanwege het aangename weer.

2.1 Entree (buitendeur) van gebouw stemlokaal

De buitendeur was in enkele gevallen moeilijk te openen door het ontbreken van een opstelruimte aan één zijde van de deur of dat de wel aanwezige ruimte werd ingenomen door andere voorwerpen zoals een plantenbak of een kaarsenstandaard.

2.2 Tussendeur in de route in het gebouw naar stemruimte

De tussendeur in de route naar de stemruimte was in enkele gevallen moeilijk te openen vanwege het ontbreken van een opstelruimte aan één zijde van de deur en vanwege de draairichting naar betrokkene toe i.p.v. naar de ruimte van het doel.

In één stembureau was er ook nog een (te) goed functionerende deurdranger aanwezig waardoor het onmogelijk werd om zonder hulp binnen te komen. Dit stembureau hebben wij zowel in de ochtend als in de middag bezocht, waarbij de toegankelijkheid in de middag vanwege de buitentemperatuur enorm was toegenomen. De buitendeur stond in de middag volledig open, waardoor iedereen gemakkelijk naar binnen kon komen en de deurdranger dus geen obstakel meer vormde.

2.3 Deur stemruimte

De binnendeur naar de stemruimte was in enkele gevallen moeilijk te openen vanwege het ontbreken van een opstelruimte aan één zijde van de deur, dan wel de wel aanwezige ruimte werd ingenomen door andere voorwerpen. Ook was niet in alle gevallen duidelijk welke deur naar het stembureau zou leiden. Ook dit is makkelijk op te lossen door het plaatsen van extra bordjes.

2.4 Tijdelijke voorzieningen

Tijdelijke voorzieningen waren met name drempeloverbruggingen. Daar waar deze tijdelijke voorzieningen waren aangebracht maakte het rolstoelgebruikers als ook stemgerechtigden met scootmobiel en/of een rollator goed mogelijk om het stembureau binnen te komen.

In een drietal stembureau was deze niet aanwezig dan wel niet aangebracht waardoor een hoogte verschil van meer dan 5 cm moest worden overbrugd.

Als er dan ook nog sprake is van een steile hellingbaan, konden rolstoelgebruikers als ook stemgerechtigden met scootmobiel en rollators alleen met hulp van anderen toegang tot het stembureau verkrijgen. Een bijzondere ervaring hadden wij bij het stembureau in Eexterveen. De bovenstaande foto is afkomstig van deze locatie. Tijdens ons bezoek was de drempeloverbrugging niet aanwezig, de drempel was wel aan de hoge kant. De voorzitter van het stemlokaal heeft dit binnen een uur weten op te lossen en heeft ons hiervan telefonisch meteen op de hoogte gesteld. Complimenten voor deze snelle actie.

3. Bruikbaarheid

Een buitenruimte, gebouw en woning is bruikbaar als we er feitelijk kunnen doen wat we er moeten kunnen doen. We hebben bijvoorbeeld ruimte nodig om te bewegen, we moeten de weg kunnen vinden, we moeten ergens in en uit kunnen, ergens bij kunnen, enzovoorts. Een stemlokaal moet dus voor iedereen de mogelijkheid bieden om te kunnen stemmen.

3.1 Verkeersruimte stemlokaal

In alle stembureaus was voldoende ruimte om ook met rollator, scootmobiel en rolstoel zich te kunnen bewegen. Echter was in een aantal stemlokalen gelijk voor de toegangsdeur en bij de ingang van het stemlokaal de kandidatenlijst van de diverse partijen opgehangen waardoor kiezers die deze gingen raadplegen de ander kiezers letterlijk in de weg stonden.

3.2 Stoelen in stemruimte

In veel stemruimten ontbraken stoelen om de kiezer even te laten rusten van hun inspanningen om het stemlokaal te kunnen bereiken. Daar waar er al stoelen aanwezig waren, waren deze in niet alle gevallen voorzien van armleuningen.

Noot: ook de leden van het stembureau ontbeerden in veel gevallen stoelen met armleuningen waar zij van 's ochtends 07.00 uur tot 's avonds 21.00 uur gebruik maken van de stoelen. Ook al is dit buiten de scope van dit onderzoek, toch vragen wij hier aandacht voor.

3.3 Stemhokje

In alle stembureaus waren van de 3 aaneengesloten stemhokjes er 2 voorzien van een "bladhoogte" van 100cm en één met een bladhoogte van 80cm. Met allen een breedte van 100cm.

De stemhokjes waren alle voorzien van een LED balk verlichting boven "het schrijfblad" maar in enkele stemlokalen had men deze (nog) niet ingeschakeld. In sommige stemhokjes was door de aanwezigheid van bestaande veelal "spot" verlichting begrijpelijk geen noodzaak deze LED verlichting te gebruiken. In een enkele stemlocatie was men niet op de hoogte van de ledverlichting.

3.4 Stembus

Op alle stembureaus werden dezelfde type stembussen (container) gebruikt. Hoogte 100cm en de opening voor "het posten" van het stembiljet was 25cm. vanaf de buitenkant van de container. Voor rolstoelgebruikers is de container te hoog. Het voor de kiezer posten van het stembiljet is weliswaar hulpvaardig maar het ontnemt de stemgerechtigde het ultieme gevoel zelf tot aan het einde zijn/haar stem te hebben uitgebracht.

In 1 van de stemlocaties werd dit op een zeer inventieve wijze opgelost. Een medewerker van het stembureau kantelde de container dusdanig zodat de kiezer vanuit een lagere positie het stembiljet zelf in de bus kon doen. Zie bijgevoegde foto.

3.5 Leesloep

Op alle stembureaus was er minimaal één leesloep aanwezig hetzij met, hetzij zonder verlichting. In de meeste stembureaus waren er twee aanwezig, met en zonder verlichting.

De helft van het aantal stembureaus had "de loepen" zichtbaar voor de stemgerechtigden voorhanden. Bij de andere bureaus moest er om gevraagd worden en kwamen deze uit "de koffer".

3.6 Kandidatenlijst

De kandidatenlijst was op alle stemlokalen aanwezig maar in driekwart van de stembureau was deze op stahoogte neergehangen. Slechts in enkele gevallen was er rekening gehouden met stemgerechtigden, die met gebruikmaking van een rolstoel een lagere ooghoogte hebben.

In veel stemlokalen was de kandidatenlijst gelijk voor de ingang, dan wel na de ingang neergehangen. De opstelruimte om de lijst te raadplegen beperkte voor andere stemgerechtigden de toegang tot de ruimte.

Afsluiting / Algemene constatering

De aandacht voor de toegankelijkheid ook voor mensen met een beperking neemt toe. In onze gesprekken met de leden van de stembureaus hebben we alleen maar positieve reacties ontvangen over de terugkoppeling van onze bevindingen.

Opmerkingen “*We doen het al jaren zo!*” werden weliswaar gemaakt maar in nagenoeg alle gevallen werd er ook gelijk werk van gemaakt om de situatie te verbeteren wanneer dit nodig bleek te zijn.

De motivatie en de aanwezige kennis bij de leden van het stembureau om de stemgerechtigden goed van dienst te kunnen zijn kwamen we op alle stembureaus tegen.

De wil om stemgerechtigden met een beperking te helpen en te ondersteunen is groot. Een enkeling gaf blijk zich te hebben verplaatst in de afhankelijkheid. Het voorbeeld hiervan was het kantelen van de stembus. Ook werd er bij 1 van de locaties aangegeven: “Niet *denken* wat de kiezer wil, maar *vragen* wat de kiezer wil!”

Mensen met een beperking willen graag alles zelf kunnen doen, waaronder hun stem uitbrengen. Pas als ze aangeven graag hulp te willen ontvangen, dan is het tijd om in actie te komen eerder niet! Hoe goed bedoeld ook.

Opmerkelijke zaken

Verschillende stembureaus hebben buiten de verkiezingen ook een openbare, publieke functie. Hiervan mag verwacht worden dat deze gebouwen volledig voldoen aan de eisen voor de toegankelijkheid. Toch bleek dit niet in alle gevallen zo te zijn.

MFC “De Spil” in Gasselternijveen.

De automatische toegangsdeur maakt, dat een drempel van ca. 4cm hoogte niet middels het aanbrenge van een voorziening kunstmatig is te verlagen. Op zich bijzonder omdat daar waar er drempels zijn in het gebouw o.a. bij de toegang tot de bibliotheek dit wel keurig heeft plaats gevonden. Er is hier vanuit gemeentewerken al aandacht voor, maar een oplossing heeft men nog niet. Mogelijk kan er contact gezocht worden met een externe partij die hier vaker mee te maken heeft gehad.

Dorps huis “De Kiep” in Eexterveenscheknaal

De wel aanwezige aluminium plaat die de drempelhoogte aan buiten en binnenkant pand als het ware verlaagd wordt niet structureel aangebracht omdat de deur dan open dient te blijven. Op deze wijze zijn mensen met een beperking v.w.b. mobiliteit altijd aangewezen op hulp van anderen. Ook hier zou samen met een expert naar gekeken kunnen worden. Het zou voor een ieder prettig zijn wanneer hier een structurele oplossing voor komt.

Zorgcentrum Hendrik Kok in Rolde

De automatische toegangsdeur maakt dat een drempel van ca. 4cm hoogte nu niet middels het aanbrenge van een voorziening, kunstmatig is te verlagen. Tenzij een aangebracht hulpstuk om de drempel te verlagen zodanig wordt bevestigd dat de automatisch toegangsdeur niet meer dicht kan vallen. Door het goede weer werd daar nu toe over gegaan maar normaal gesproken vraagt dit een andere oplossing. Ook zorgt de gekozen oplossing mogelijk tot schade aan het systeem,

de automatische deur kon niet verder dicht dan de aangebrachte drempel, ook hier adviseren wij raadpleging van een expert die daar een structurele oplossing voor zou kunnen bieden.

Algemene adviezen / aanbevelingen

Naar aanleiding van onze rondgang hebben wij per hoofdaspect enkele aanbevelingen. Uiteraard zijn deze aanbevelingen niet uitputtend.

Aangezien de meeste stemlocaties in het algemeen ook een openbare functie hebben, zouden deze adviezen / aanbevelingen niet alleen tijdens de verkiezingen een positieve bijdrage leveren aan de toegankelijkheid, maar ook gedurende de rest van het jaar.

De instructies die aan de medewerkers van de stemlocaties worden uitgedeeld zouden extra aandacht kunnen besteden aan toegankelijkheid. Ook tijdens de instructie bijeenkomsten zou dit onderwerp extra onder de aandacht kunnen worden gebracht. Ervaringsdeskundigen kunnen hier een positieve bijdrage aan leveren.

De door de gemeente ingestelde werkgroep kan hierin ook nog een bijdrage leveren. Wij zijn uiteraard vanuit onze positie en met de ervaringen die de werkgroep Toegankelijkheid van de PvdA in Drenthe in de afgelopen jaren heeft opgedaan, bereid om in gesprek te gaan met de werkgroep van de gemeente.

1. Bereikbaarheid

Minimaal per 10 parkeerplaatsen zou er één parkeerplaats voor gehandicapten (GPA) gecreëerd moeten worden zo dicht mogelijk bij de ingang van het gebouw waarin het stembureau is geplaatst.

De aanwezig drempels hoger dan 1cm moeten structureel dan wel tijdelijk worden voorzien van kunstmatige aangebrachte voorzieningen om het hoogteverschil terug te brengen. Per locatie zou gekeken kunnen worden of een tijdelijke, dan wel structurele oplossing het beste past.

2. Betreedbaarheid

Toegangsdeuren moeten of open staan of er moet een vrije (opstel) ruimte zijn aan één zijde van de deur om de deur te kunnen openen. Wanneer gebruik wordt gemaakt van deurdrangers adviseren wij deze tijdelijk uit te schakelen, zodat er minder kracht nodig is de deuren te openen.

Rasters, opengewerkte rubberen matten e.d. moeten worden afgedekt met plaatmateriaal.

3. Bruikbaarheid

In ieder stemlokaal moeten meerdere stoelen zijn geplaatst waarbij minstens één op de vijf is voorzien van armleuningen. Daar waar ze wel aanwezig waren werd er veelvuldig gebruik van gemaakt.

De LED balk verlichting dient standaard te worden ingeschakeld, tenzij boven het werkblad al een lichtbron aanwezig is. Mogelijk zou de werkzaamheid van de led balk in de instructies extra onder de aandacht gebracht kunnen worden.

De leesloop met en zonder licht moet zichtbaar aanwezig zijn op de tafels van de leden van het stembureau. Waar ze zichtbaar aanwezig waren, werden ze gebruikt. Vragen om hulpmiddelen die niet zichtbaar zijn is drempelverhogend.

De kandidatenlijst moet op een zodanig plaats worden neer gehangen dat er niet alleen

voldoende opstelruimte aanwezig is maar deze op oog hoogte bij staan maar ook op ooghoogte bij een rolstoel goed zichtbaar is.

Twee dezelfde kandidatenlijsten onder elkaar hangen kan de huidige situatie verbeteren waar er nu maar één kandidatenlijst aanwezig was. (zie foto)

Bruikbaarheid van de stembussen

De hoogte van de stembus is nu 100cm. Een lagere stembus maakt het mogelijk dat ook stemgerechtigden in een rolstoel van begin tot het einde in staat zijn hun stem uit te brengen. Natuurlijk worden en werden ze geholpen om het stembiljet “te posten” maar men wil dat graag zelf doen.

Tijdens de waterschapsverkiezingen werd er gebruik gemaakt van grijze (hoge) en rode (lagere) containers. Het zou een optie kunnen zijn de lagere containers in te zetten voor de stembiljetten.

In het Verzorgingstehuis 't Holthuys in Annen had men een praktische oplossing gevonden om tegemoet te komen aan de bewoners die met gebruikmaking van een rolstoel hun stem uitbrachten. Eén van de stembusleden boog de container zodanig ver voorover dat de stemgerechtigde zijn /haar stembiljet zelf kon posten!

Tips

Om in de toekomst de toegankelijkheid van stembureaus te evalueren, zou het wellicht handig zijn gebruik te maken van de [vernieuwde schouwlijst](https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2018/10/23/nieuwsbrief-2-gecombineerde-provinciale-staten--en-waterschapsverkiezingen-20-maart-2019-en-europees-parlementsverkiezing-23-mei-2019)³ die is ontwikkeld door het ministerie van Binnenlandse Zaken, VNG, NVVB (vereniging burgerzaken) en Ieder(in). Wij hebben tijdens dit onderzoek gebruik gemaakt van een verkorte lijst, welke wel is afgeleid van de vernieuwde schouwlijst. De vernieuwde lijst biedt inzicht in alle kenmerken van de toegankelijkheid.

Tijdens ons onderzoek hebben wij met name aandacht besteed aan de fysieke toegankelijkheid. Aangezien de overheid steeds meer uitgaat van een inclusieve samenleving en ook echt iedereen

³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2018/10/23/nieuwsbrief-2-gecombineerde-provinciale-staten--en-waterschapsverkiezingen-20-maart-2019-en-europees-parlementsverkiezing-23-mei-2019>

mee moet kunnen doen (naar vermogen), is het wellicht een idee samen met de werkgroep “Onbeperkt Meedoen”, voorafgaand aan de verkiezingen de website van [Stem jij ook?](#) Te bekijken. Met 'Stem jij ook?' worden mensen met een lichte verstandelijke beperking voorbereid op verkiezingen. Ze leren wat democratie is en oefenen met stemmen.

De toegankelijkheid van de informatie voorafgaand aan de verkiezingen is niet meegenomen in dit onderzoek. Ook dat is een aspect welke de gemeente, samen met de werkgroep in aanloop naar de volgende verkiezingen mee zou kunnen nemen.

Tijdens deze verkiezing konden op 20 plaatsen in Nederland mensen met een ernstige visuele beperking zelfstandig stemmen met behulp van een mal en een gesproken kandidatenlijst. Het gemeentehuis in Roden (gemeente Noordenveld) was één van die plaatsen. Aangezien in onze gemeente het zorg- en expertisecentrum Hendrik Kok is gevestigd, dé plek voor ouderen met een visuele beperking, zou het heel mooi zijn wanneer bij de volgende verkiezingen dit ook mogelijk zou zijn in Aa en Hunze. Voor meer informatie, kijk [hier](#)⁴.

Op 6 juni van dit jaar heeft het ministerie een voortgangsrapportage gepubliceerd aangaande het programma Onbeperkt Meedoen. Merkbaar minder drempels in het leven van mensen met een beperking, dat is het doel dat het kabinet met het programma Onbeperkt Meedoen nastreeft.

De rapportage is niet uitputtend, maar bevat een greep uit initiatieven, projecten en maatregelen uit de periode 2018-2019. Ook bevat de rapportage een doorkijk naar de komende jaren.

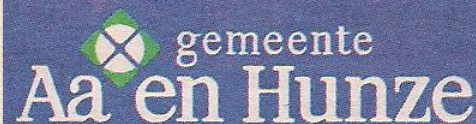
De voortgangsrapportage is [hier](#)⁵ te vinden. Wij geven de gemeente de tip deze gegevens mede te gebruiken als input voor de komende periode.

⁴ <https://onbeperkmeedoen.pvda.nl/nieuws/fantastisch-om-als-blinde-zelfstandig-te-kunnen-stemmen/>

⁵ <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=6ebe6b56-b4b2-4bcc-ad2b-a411643312c3&title=Voortgangsrapportage%202019.%20Onbeperkt%20meedoen%21.pdf>

Bijlage 1 : De stembureaus in de gemeente Aa en Hunze

Verkiezing van de leden van het Europees Parlement

Nmr	Naam	Adres
1	Gemeentehuis Gieten	Spiekersteeg 1
2	Openbare basisschool Gieten	Spoorstraat 2
3	Zorgcentrum 'Dekelhem' (Gieten)	Boddeveld 1
4	Ontmoetingscentrum Boerhoorn Rolde	Zuides 50
5	Zorgcentrum 'Hendrik Kok' (Rolde)	De Ziel 86
6	Dorpshuis 'De Eekhof' (Ekehaar)	Oal Diek 3
7	Het Markehuis (Grolloo)	De Pol 4
8	Dorpshuis Gasselte	Achter de Brinken 6e
9	MFC De Spil Gasselternijveen	Ceresstraat 4
10	Dorpshuis Gasselternijveenschemond	Noordzijde 165
11	Dorpshuis Ous Hoes (Gieterveen)	Bonnerveen 7
12	Dorpshuis De Kiep Eexterveenscheka.	Semsstraat 95
13	Multifunctioneel centrum De Badde	Greveling 137
14	Gemschapshuis De Spiker N-Annerveen	Hunzeweg 20
15	Dorpshuis 't Achterhoes Eexterveen	Dorpsstraat 41
16	Dorpshuis Annen	Kruisakkers 36a
17	Verzorgingstehuis 't Holthuys Annen	Wepel 2
18	Dorpshuis Schipborg	Borgweg 15
19	Cafe/Restaurant Eext	Hoofdstraat 12
20	Dorpshuis De Gasterije (Gasteren)	Gagels 4
21	Gemeenschapshuis Oes Stee (Anderen)	Hagenend 4
22	Openbare Basisschool Anloo	Kerkbrink 2

Adressen stemlokalen

De burgemeester van Aa en Hunze maakt bekend, dat voor de verkiezing van de leden van het Europees Parlement op donderdag 23 mei 2019 in onderstaande lokaliteiten een stembureau is gevestigd. Iedere kiesgerechtigde mag zelf bepalen in een van de stembureaus de stem uit te brengen. Als u gaat stemmen moet u naast uw stempas ook een geldig identiteitsbewijs overleggen. Als u zich niet kunt identificeren mag u niet stemmen.

Plaats: Gieten
Datum: 06 mei 2019

De burgemeester voornoemd,

Dhr. T. Baas

Globale Checklist Toegankelijkheid Stemlocaties - versie 2018

BEREIKBAARHEID	Toelichting / omcirkel wat van toepassing is	Voldoet	Alternatief	Voldoet niet
1.1 Aanduiding op openbare weg				
Aanduiding aanwezig	Ja / Nee			
<i>Ja:</i> Verder naar vraag 1.1.a / <i>Nee:</i> Verder naar vraag 1.2				
1.1.a Aanduiding duidelijk zichtbaar	Ja / Nee			
1.1.b Aanduiding goed leesbaar	Ja / Nee			
1.2 Parkeergelegenheid				
1.2.a GPA aanwezig	Ja / Nee			
<i>Ja:</i> Verder naar vraag 1.2.c / <i>Nee:</i> Verder naar vraag 1.2.b				
1.2.b Aantal vrij parkeerplaatsen binnen 100m van de entree	<i>Aantal</i>			
1.2.c Hoogteverschil tussen parkeren en trottoir	Ja / Nee			
<i>Ja:</i> Verder naar vraag 1.2.d / <i>Nee:</i> Verder naar vraag 1.3				
1.2.d Hoogteverschil	<i>in cm</i>			
1.2.e Type overbrugging	Helling/Trap/Lift			
1.2.f Overbrugging conform ITstandaard	Ja / Nee			
1.3 Route tussen openbare weg en entree gebouw stembureau				
Vlak, verhard en vrij van obstakels	Ja / Nee			
<i>Ja:</i> Verder naar vraag 1.4 / <i>Nee:</i> Verder naar vraag 1.3.a				
1.3.a Hoogteverschil	<i>in cm</i>			
1.3.b Type overbrugging	Helling/Trap/Lift			
1.3.c Overbrugging conform ITstandaard	Ja / Nee			
1.3.d Obstakelvrije breedte van de route	<i>in cm</i>			
1.3.e Obstakelvrije hoogte van de route	<i>in cm</i>			
1.4 Route tussen entree gebouw stembureau en stemruimte				
Is er een route tussen gebouwentree en stemruimte	Ja / Nee			
<i>Ja:</i> Verder naar vraag 1.4.a / <i>Nee:</i> Verder naar vraag 2.1				
1.4.a Route duidelijk aangegeven	Ja / Nee			
1.4.b Vlak en vrij van obstakels	Ja / Nee			
<i>Ja:</i> Verder naar vraag 2.1 / <i>Nee:</i> Verder naar vraag 1.4.c				
1.4.c Hoogteverschil	<i>in cm</i>			
1.4.d Type overbrugging	Helling/Trap/Lift			
1.4.e Overbrugging conform ITstandaard	Ja / Nee			
1.4.f Obstakelvrije breedte van de route	<i>in cm</i>			
1.4.g Obstakelvrije hoogte van de route	<i>in cm</i>			
1.4.h Deuren in route bedien- en bruikbaar	Ja / Nee			

Globale Checklist Toegankelijkheid Stemlocaties - versie 2018

BETREEDBAARHEID		Toelichting / omcirkel wat van toepassing is	Voldoet	Alternatief	Voldoet niet
2.1 Entree (buitendeur) van gebouw stemlokaal					
2.1.a	Deurtype Handb.: Verder naar vraag 2.1.b / Autom. Verder naar vraag 2.1.d	Handb/Autom			
2.1.b	Opstelruimte aan beide zijden van de deur	Ja / Nee			
2.1.c	Bedieningskracht buitendeur	<40N / >40N			
2.1.d	Drempelhoogte (t.o.v. straat/vloer niveau)	<2cm / >2cm			
2.1.e	Vrije doorgangsbreedte buitendeur	<85cm / >85cm			
2.2 Tussendeuren in de route in het gebouw naar stemruimte					
	Tussendeuren aanwezig in eventuele route Ja: Verder naar vraag 2.2.a / Nee: Verder naar vraag 2.3.a	Ja / Nee			
2.2.a	Deurtype Handb.: Verder naar vraag 2.2.b / Autom.: Verder naar vraag 2.2.d	Handb/Autom			
2.2.b	Opstelruimte aan beide zijden van de deur	Ja / Nee			
2.2.c	Bedieningskracht deuren	<30N / >30N			
2.2.d	Drempelhoogte (t.o.v. vloer niveau)	<2cm / >2cm			
2.2.e	Vrije doorgangsbreedte deur	<85cm / >85cm			
2.3 Deur stemruimte (indien dit tevens buitendeur is, is de uitkomst gelijk aan 2.1)					
	Deur aanwezig naar/van stemruimte Ja: Verder naar vraag 2.3.a / Nee: Verder naar vraag 2.4.a	Ja / Nee			
2.3.a	Deurtype Handb.: Verder naar vraag 2.3.b / Autom.: Verder naar vraag 2.3.d	Handb/Autom			
2.3.b	Opstelruimte aan beide zijden van de deur	Ja / Nee			
2.3.c	Bedieningskracht buitendeur	<40N / >40N			
2.3.d	Drempelhoogte (t.o.v. straat/vloer niveau)	<2cm / >2cm			
2.3.e	Vrije doorgangsbreedte buitendeur	<85cm / >85cm			
2.4 Tijdelijke voorzieningen					
	Zijn er tijdelijke voorzieningen aangebracht Ja: Verder naar vraag 2.4.a / Nee: Verder naar vraag 3.1	Ja / Nee			
VLOERBEDEKKING					
2.4.a	Randen over de volle lengte deugdelijk afgeplakt	Ja / Nee			
HELLINGBAAN					
2.4.b	Weersbestendig (alleen van toepassing bij buitentoepassing)	Ja / Nee			
2.4.c	Deugdelijk verankerd aan ondergrond	Ja / Nee			
LEUNING BIJ HELLINGBAAN/TRAP					
2.4.d	Leuning aanwezig en conform criteria	Ja / Nee			
DORPELOVERBRUGGING					
2.4.e	Weersbestendig (alleen van toepassing bij buitentoepassing)	Ja / Nee			
2.4.f	Deugdelijk verankerd aan ondergrond	Ja / Nee			

Globale Checklist Toegankelijkheid Stemlocaties - versie 2018

BRUIKBAARHEID	Toelichting / omcirkel wat van toepassing is	Voldoet	Alternatief	Voldoet niet
3.1 Verkeersruimte stemlokaal				
3.1.a Obstakelvrije doorgangen	Ja / Nee			
3.1.b Vrije draaicirkel / manoeuvreerruimte	Ja / Nee			
3.1.c Idem voor stemtafel en stemhokje	Ja / Nee			
3.1.d Opstelruimte voor/naast stembus	Ja / Nee			
3.2 Stoelen in stemruimte				
3.2.a Stoelen in stemruimte aanwezig	Ja / Nee			
Ja: Verder naar vraag 3.2.b / Nee: Verder naar vraag 3.3.a				
3.2.b 1 op 5 Stoelen uitgevoerd met armleuningen	Ja / Nee			
3.3 Stemhokje				
3.3.a Hoogte van het laagste schrijfbld	<i>Hoogte cm</i>			
3.3.b Schrijfbld onderrijdbaar	Ja / Nee			
3.4 Stembus				
3.4.a Hoogte inworpleuf stembiljet	<i>Hoogte in cm</i>			
3.4.b Afstand inwerpleuf t.o.v. de opstelruimte	<i>Afstand in cm</i>			
3.5 Leesloep				
3.5.a Leesloep (zichtbaar) aanwezig	Ja / Nee			
3.6 Kandidatenlijst				
3.6.a Kandidatenlijst in stemlokaal aanwezig	Ja / Nee			
Ja: Verder naar vraag 3.5.b / Nee: Checklijst gereed				
3.6.b Opstelruimte voor de kandidatenlijst aanwezig	Ja / Nee			